

ЛОГІЧНА КОМПОНЕНТА ТВОРЕННЯ КОНСТРУКЦІЙ З ОДНОРІДНИМИ ЧЛЕНАМИ РЕЧЕННЯ В ТЕЛЕВІЗІЙНОМУ МОВЛЕННІ НАЖИВО

Анатолій Капелюшний

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Генерала Чупринки, 49, 79044, Львів, Україна,
e-mail: journft@franko.lviv.ua*

У статті проаналізовано логічну компоненту творення конструкцій з однорідними членами речення в живому мовленні українських тележурналістів. Особливу увагу звернено на додержання законів і норм логічно правильного мислення під час творення рядів з однорідними членами речення, на помилки в мовленні телевізійних журналістів, пов'язані з недодержанням мовностилістичних норм, на способи уникнення цих помилок, на вироблення відповідних рекомендацій тележурналістам.

Ключові слова: телебачення, прямий ефір, тележурналіст, мовлення телевізійних журналістів, однорідні члени речення, закони і норми логічно правильного мислення.

Логічна компонента відіграє важливу роль у творенні рядів з однорідними членами речення. Особливо **актуальним** стає врахування цього складника в живому мовленні. Зазвичай у розмовному мовленні майже не виникає такої проблеми, позаяк воно обмежується мінімумом конструкцій з однорідними членами, більшою мірою властивих книжному мовленню. Телевізійне живе мовлення є значною мірою книжне: в ньому поєднуються риси, властиві усній формі мови й книжній та розмовній функціонально-стильовим сферам мовлення; причому із суто стилістичного погляду книжні елементи переважають. Це продиктовано тим, наприклад, що в сюжетах для випусків новин репортери порушують суспільно важливі теми, а значить у них переважає суспільно-політична лексика, спортивні коментатори в прямих трансляціях послуговуються футбольною, тенісною та ін. термінологією тощо. І саме цим можна також пояснити порівняно велику кількість проблемних моментів, які виникають під час мовлення тележурналістів наживо, зокрема й моментів, пов'язаних із творенням рядів однорідних членів речення. «У мовленні наживо» – значить «зі значними елементами імпровізації». А саме за імпровізації треба бути особливо пильним, щоб не припуститися помилок.

Коли йдеться про логічні помилки, то зазвичай насамперед згадують про хиби, пов'язані з виразним порушенням законів і норм логічно правильного мислення на кшталт: *Врятовано шестеро людей, з них одна людина загинула (1+1. – 2016. – 26 лютого); Вчителі їх вчать берегти довкілля. Сміття школярики не викидають, а не-*

суть до школи (ZIK. – 2016. – 3 червня); Вони не вірять, що суд виконає якесь інше рішення і звільнить Ільмі Умерова (24. – 2017. – 29 вересня). Проте чимало тих помилок, які ми зазвичай відносимо до мовностилістичних, є насправді такими лише тією мірою, якою взагалі поняття і явища з будь-якої сфери людської діяльності фіксуються за допомогою мовних засобів. Найбільшою мірою це стосується таких, наприклад, питань: у лексикології – сполучуваності слів, у морфології – визначення роду іменників (невідмінюваних іншомовних та тих, які позначають професії й посади жінок тощо), в синтаксисі – мовностилістичного використання порядку слів у реченні й однорідних членів речення. Насправді ж тут норми дуже часто виникають не внаслідок застосування суто іманентних лінгвістичних теоретичних положень, а продиктовані тими чи тими суспільними причинами або законами, притаманними якійсь іншій науковій (немовознавчій) сфері, галузі, дисципліні. І якраз ці зв'язки, точніше ця взаємопов'язаність і взаємообумовленість досліджена мало. І коли щодо використання порядку слів у реченні можна говорити лише про 2-3 добре досліджені типові випадки інверсії, що спричиняють двозначність, то у використанні однорідних членів таких зафіксованих і незафіксованих, досліджених і недосліджених випадків набагато більше. Така **постановка проблеми в цій статті** продиктована саме вищезазначеними чинниками. **Метою** статті є з'ясування ролі логічної компоненти у творенні конструкцій з однорідними членами речення в телевізійному мовленні наживо. Цій меті підпорядковано **завдання** виявлення тенденцій у мовностилістичному використанні однорідних членів речення в телевізійному мовленні наживо.

Проблеми додержання законів і норм логічно правильного мислення в журналістських текстах тією чи тією мірою досліджували В. В. Свинцов, А. Е. Мільчин, Н. М. Сікорський, К. М. Накорякова. Найцінніші для журналістської практики їхні теоретичні положення і практичні рекомендації подаємо ми в нашому посібнику «Редагування в засобах масової інформації» [4, с. 51–53]. Найсучаснішу методiku дослідження згаданих проблем застосовують у своїх працях В. В. Різун, М. С. Тимошик, З. В. Партико [5, 7, 8]. Зокрема В. В. Різун особливу увагу приділяє «логіко-психологічній організації тексту» [7, с. 234], «встановленню логічних зв'язків між фактами й аналізові логіки цих зв'язків» [7, с. 235]. Різні аспекти мовностилістичного використання однорідних членів речення розглянули у своїй праці Г. Й. Волкотруб, П. С. Дудик, О. С. Пономарів, К. Ф. Шульжук [1, 2, 6, 9].

Ми проаналізували приклади з мовлення телевізійних журналістів у прямому ефірі на низці українських телеканалів (йдеться, зокрема, про 1+1, 2+2, СТБ, ICTV, Новий, Еспресо, 5-й, ZIK, 24-й, 24 Львів (ТРК «Люкс»), ТРК «Львів», «Правда тут. Львів», Футбол 1, Футбол 2, Інтер, News One, Zoom) впродовж січня 2016 – січня 2018 рр. Насамперед наголосимо на деяких суто кількісних показниках, певною мірою несподіваних для нас. Найбільш численними є логічні помилки, пов'язані з використанням як однорідних тих членів речення і загалом тих конструкцій, які мають різні способи вираження (50 випадків). На другому місці – помилки, пов'язані з різними варіантами форм керування однорідних членів речення (47). На третьому – помилки, тією чи тією мірою пов'язані з використанням сполучників при творенні конструкцій з однорідними членами (33), на четвертому – хиби у вживанні прийменників при однорідних членах (30), на п'ятому – поєднання як однорідних логічно неоднорідних, зокрема й речево неоднорідних понять (24). І замикають цю класифікацію хиб випадки поєднання як однорідних членів понять, що перетинаються,

схрещуються, частково або й повністю збігаються за своїм обсягом (19) та невиправданого вживання останнього однорідного члена речення (узгодженого означення) у формі множини під впливом множини наступного означуваного слова (10). Ми також зауважили один випадок порушення змістової залежності, пов'язаної з послідовністю виконання дій: *Обговорювали вже впроваджені реформи і план дій щодо їх впровадження (1+1. – 2016. – 29 червня)*. Гадаємо, саме таку частоту тих чи тих хиб можна пояснити насамперед специфікою мовлення телевізійних журналістів наживо, частотою творення в цьому мовленні тих чи тих синтаксичних конструкцій, використання тих чи тих тематичних груп слів, тих чи тих частин мови, тих чи тих морфологічних форм тощо.

Отже, насамперед про найчисленніший кількісно тип помилок під час творення рядів з однорідними членами речення, пов'язаних із різними способами їх вираження. Здебільшого в традиційному трактуванні різні способи вираження однорідних членів речення – це найчастіше два однорідні члени речення, неправомірно виражені іменником і дієсловом: *Він каскадер та викладає у школі контраварійного водіння (24. – 2016. – 10 січня); Миру та злагоди, любові та подолати корупцію – у центрі Львова організували флешмоб (ТРК «Львів». – 2016. – 22 січня); Брюссель обіцяв Анкарі фінансову допомогу та повернути частину біженців додому (ЗІК. – 2016. – 4 квітня); Новий прокурор пообіцяв співпрацю з активістами та прозвітувати про перші справи уже за місяць (24 Львів. – 2016. – 15 квітня); Єдина умова забігу – гарний настрій та отримати задоволення (1+1. – 2016. – 28 травня); Більшість заробітчани працюють на сезонній роботі: збирають врожай чи на будівництві (ЗІК. – 2016. – 7 червня); Вони вимагають кращих умов служби та відмінити реформи митниці (24 Львів. – 2016. – 14 червня); Опозиціонери вимагають звільнити їх лідера та відставки президента Вірменії (24. – 2016. – 23 липня); Погрожували колоти наркотиками та кримінальними переслідуваннями (ТРК «Львів». – 2016. – 1 вересня); Ідуть провідати родичів та у справах (5-й. – 2016. – 21 жовтня); Кожну собаку треба навчати послуху і дотримуватись обов'язкових правил (1+1. – 2017. – 10 січня); Щоб виростити овочі, потрібні невеликі укриття під плівкою, а також прогрівати землю (ТРК «Львів». – 2017. – 20 лютого); Наталя Поклонська навчить росіян не тільки вірити в Бога, а й багатьом іншим правильним речам (24. – 2017. – 29 вересня). Проте є хоч і не такі часті випадки невмотивованого поєднання як однорідних означень конструкцій, до складу яких входять прикметник і іменник. Тут найчастіше йдеться саме про узгоджені й неузгоджені означення: *Помаранчева та Революція Гідності показали, хто є справжньою владою в державі (24. – 2016. – 28 червня); В одному класі були і звичайні діти, і з обмеженими можливостями (ЗІК. – 2016. – 19 вересня); Вогонь пошкодив вхідні та двері гаража (ТРК «Львів». – 2017. – 4 січня); Удар виявився кволим та по центру (Футбол 1. – 2017. – 30 квітня); Це лише початок довгого, виснажливого, але шляху, що приведе до висот (Футбол 2. – 2017. – 13 травня); Її отрута небезпечна для дітей, літніх людей та із серцевими недугами (ЗІК. – 2017. – 18 травня); Ринок праці більше у тіні, ніж офіційний (ТРК «Львів». – 2017. – 21 червня); Це кошти з бюджету та благодійників (1+1. – 2017. – 14 жовтня). Практично таким самим є й ще один випадок: *Кошти має виділити місто, а також з резервного фонду держбюджету (24 Львів. – 2017. – 23 січня)*. Хіба що тут не можна так упевнено стверджувати, чи це пов'язано з узгодженим і неузгодженим означенням. Це радше виняток, але тип помилки той самий.**

Є й менш поширені випадки поєднання як однорідних членів речення конструкцій, до складу яких входить кількісний числівник та дієслово або вказівний займенник та дієслово у формі інфінітива: *Родині Анастасії міська влада пропонує п'ятдесят тисяч і знайти тимчасове житло* (СТБ. – 2016. – 13 грудня); *Про це, а також пересісти на громадський транспорт киян просили в КМДА* (1+1. – 2017. – 28 лютого).

Проте дуже часто як однорідні члени речення поєднуються набагато складніші конструкції. Переважно йдеться про поєднання члена речення, вираженого іменником, і підрядного речення: *Пам'ятають діти про безпеку на гірці і як правильно з'їжджати [тистр]* (24 Львів. – 2016. – 19 січня); *Президент говоритиме про ситуацію на Сході і що Росія не виконує Мінські домовленості* (5-й. – 2016. – 12 лютого); *Письменниця говорила про мир та як не втратити майбутнє* (1+1. – 2016. – 7 квітня); *Чи буде продовжена місія в Україні і в яких містах?* (ЗІК. – 2016. – 14 квітня); *Алім розповів про настрої в Стокгольмі та як учора пройшов півфінал* (ТРК «Львів». – 2016. – 13 травня); *Показали також і навички рукопашного бою та як виконувати стрибки з парашута* (ТРК «Львів». – 2016. – 10 червня); *Про мандрівку дітей Львівщиною та з якими враженнями повернулися назад – далі* (ТРК «Львів». – 2016. – 31 серпня); *На оцінку впливають кількість зубів та як вони розташовані* (24 Львів. – 2016. – 24 жовтня); *Про враження від подорожі та що вразило найбільше – далі у сюжети* (ТРК «Львів». – 2016. – 4 листопада); *Після розкопок стане ясно, що це за тунель, його довжина та куди він веде* (1+1. – 2016. – 30 листопада); *Батьки знайдуть інформацію про недуги та де їх лікувати* (24 Львів. – 2017. – 16 січня); *Розповідає про свої спогади, почуття та які книжки читає* (24. – 2017. – 6 лютого); *Далі про шлях Штайнмайера до президентства та які були його перші слова після обрання* (24. – 2017. – 12 лютого); *Про підсумки минулого року та які плани на майбутнє дивиться далі* (ТРК «Львів». – 2017. – 14 лютого); *Жінки вимагають не квітів, а щоб поважали їхні права* (24. – 2017. – 8 березня); *Світильники самі визначають інтенсивність руху та наскільки потемніло на вулиці* (1+1. – 2017. – 16 березня); *Хто зміг його замовити та про той злочасний день – в ексклюзивному інтерв'ю* (СТБ. – 2017. – 27 березня); *Про нахабність віртуальних злочинців та як від них захиститися* (Наталія Нагорна розкаже (1+1. – 2017. – 5 квітня); *Про день після штурму та чому звичайна итурханка переросла у бійку* (знає Ярослава Марущенко (ЗІК. – 2017. – 28 квітня); *Зібралися обговорити проблеми рідного краю та як їх вирішувати* (Еспресо. – 2017. – 11 травня); *Підсумки такої співпраці та що вдалося досягти розповідали цього тижня* (ТРК «Львів». – 2017. – 8 липня); *Ми показали вам обличчя України і як воно змінилося* (СТБ. – 2017. – 25 серпня); *Про порятунок Давида і як ми можемо йому допомогти за кілька секунд* (СТБ. – 2017. – 20 листопада); *Вже четвертий рік побажання українців – це перемоги і щоб закінчилася війна* (1+1. – 2017. – 31 грудня). Але ми зауважили й випадок поєднання першого і другого виду неоднотипності способів вираження, в якому використано два однорідні члени речення, виражені іменником і дієсловом, а за третій однорідний член править підрядне з'ясувальне речення: *Навчають розрізняти кольори, догляду за собою та як піти в магазин* (ЗІК. – 2016. – 3 лютого).

Значного поширення набули комбіновані помилкові випадки творення рядів з однорідними членами речення, такою самою мірою пов'язані й з неправильним обранням варіанта форм керування. Г. Й. Волкотруб зазначає «Помилки у вживанні однорідних членів речення можуть бути пов'язані з порушенням норм керування».

Не можна вживати один додаток, який стосується кількох однорідних членів речення, якщо вони вимагають різного відмінка залежного слова» [1, с. 225]. Здебільшого це стосується однорідних членів речення, виражених дієслівними формами, тобто найчастіше однорідних присудків: *Лише про неї він зараз згадає та чекає* (24 Львів. – 2016. – 15 січня); *Держава нас до цього заохочує та допомагає* (СТБ. – 2016. – 26 січня); *Ми могли сьогодні на майдані Незалежності поспостерігати і поспілкуватися з людьми* (5-й. – 2016. – 19 лютого); *«Лас-Пальмас» готовий дати бій і виграти у будь-якої команди* (Футбол 1. – 2016. – 20 лютого); *Вона ним не опікується, не фінансує і не розвиває* (1+1. – 2016. – 26 лютого); *Гарант Конституції володіє або орендує шістьма земельними ділянками* (24. – 2016. – 1 квітня); *Навпроти прізвища треба буде поставити галочку і кинути в урну* (1+1. – 2016. – 19 квітня); *Лондон – це місто, яке не лише приймає, але й сприяє культурній різноманітності* (5-й. – 2016. – 7 травня); *За них в активістів навіть стріляли та труїли газом* (1+1. – 2016. – 17 травня); *Він стверджує: їм погрожували та били* (5-й. – 2016. – 15 серпня); *Ті звітують, як успішно вилучають і воюють з нелегальним алкоголем* (СТБ. – 2016. – 28 вересня); *Над цим усе життя працював і мріяв Збігнєв Керницький* (ТРК «Львів». – 2016. – 7 вересня); *Так легше допомагати й контролювати мігрантів* (5-й. – 2016. – 24 жовтня); *Появу злодіїв тут передбачали, але не запобігли* (1+1. – 2016. – 14 листопада); *Школярям вона розповіла та поділилась історією гудзика* (ТРК «Львів». – 2016. – 16 листопада); *У разі неточностей в деклараціях депутатів зайве в них конфіскують і оштрафують* (1+1. – 2016. – 9 грудня); *Вона хоче доглядати й піклуватися про свого хлопчика удома* (1+1. – 2016. – 28 грудня); *У неділю з поетом [Олександром Олесем] прощатимуться та поховать на Лук'янівському цвинтарі* (1+1. – 2017. – 27 січня); *Росія фінансує та допомагає бойовикам на Донбасі* (5-й. – 2017. – 6 березня); *Таких, як він, тут обстежують та призначають лікування* (1+1. – 2017. – 17 березня); *Вони допомагали та підтримували тих, хто цього потребує* (ТРК «Львів». – 2017. – 18 березня); *Ліну Костенко надзвичайно поважають та дякують за її творчість* (5-й. – 2017. – 19 березня); *ФБР прослуховувало та слідувало за російським бізнесменом* (1+1. – 2017. – 26 березня); *Рідні можуть бачити і говорити з арештантами не раз на рік* (1+1. – 2017. – 3 квітня); *Він більше двадцяти років займається і любить хокей* (1+1. – 2017. – 23 квітня); *Їх впорядкувала і наглядає колишній бухгалтер ліквідаційної комісії* (1+1. – 2017. – 27 квітня); *Застерегти та допомогти парам приїхали священники* (ЗІК. – 2017. – 2 травня); *У чиновницьких кабінетах про них пам'ятали і допомагали* (2+2. – 2017. – 3 травня); *Я пішов любоватися і дивитися цими фонтанами* (ЗІК. – 2017. – 8 травня); *Фанати дуже сильно підтримують і переживають за наших* (24. – 2017. – 13 травня); *Він безмежно любив і захоплювався українською природою* (24. – 2017. – 14 травня); *Вони контролюють та впливають на цю соціальну мережу* (ЗІК. – 2017. – 20 травня); *Канал СТБ шукає тих, хто допомагає та надихає інших* (СТБ. – 2017. – 25 травня); *Мета заходу – навчити і донести до дітей правила дорожнього руху* (ТРК «Львів». – 2017. – 20 вересня); *Наші кореспонденти знайшли і поспілкувалися з родиною військовополоненого* (24. – 2017. – 27 листопада); *Росія озброює, керує і воює на боці бойовиків* (1+1. – 2017. – 7 грудня); *Із сина Авакова зняли електронний браслет та віддали закордонний паспорт [титр]* (24. – 2017. – 26 грудня); *Батьки найбільше люблять і пишуться своїми дітьми* (Новий канал. – 2018. – 5 січня). Є й складніші конфігурації, до яких входить складений дієслівний присудок: *Неповносправна особа не може його приватизувати, лише мешкати там*

до кінця життя (ЗІК. – 2016. – 24 березня). Також зрідка можна говорити й про такі самі хиби у використанні другорядних членів речення, переважно обставин, виражених дієслівними формами – дієприслівниками, інфінітивами: *М'яч, облизнувши, торкнувшись стійки, таки влетів у ворота «Барселони»* (Футбол 2. – 2017. – 2 квітня); *Журналісти приїжджають поділитися та перейняти досвід* (24 Львів. – 2017. – 25 травня). Менш поширеними є хиби у використанні віддієслівних іменників у функції однорідних додатків – керованих слів.: *Його обвинувачують у нападі та побитті на волонтера* (Еспресо. – 2016. – 16 серпня). Загалом випадки, пов'язані з хибним використанням іменників – керованих слів як однорідних членів речення порівняно нечасті: *Акцент роблять на шкільній програмі та найбільш популярні видання* (ТРК «Львів». – 2016. – 17 березня); *Це має якийсь вплив, значення на суперницю?* (ЗІК. – 2016. – 17 березня). Переважно цих і подібних помилок припускаються у підводках до сюжетів у випусках новин: *Він нам розповість, як там відбувалося і що* (ЗІК. – 2016. – 20 січня); *Про враження від змагань та планами на майбутнє спортсменка поділилася з нашою знімальною групою* (ТРК «Львів». – 2016. – 23 червня); *Історії вчителів та про тих, хто отримав нагороди цього року, Ольга Тимуляк* (ТРК «Львів». – 2016. – 1 жовтня).

Специфічними є випадки помилкового використання відносних прикметників та порядкових числівників у функції однорідних означень: *Збільшилася кількість хворих у Львівській, Закарпатській та Волинських областях* (5-й. – 2016. – 2 лютого); *Їх вирішили послати служити у Луганську та Донецькі області* (24. – 2016. – 21 лютого); *Вона здобувала перемогу у дві тисячі десятому, одинадцятому та тринадцятих роках* (ЗІК. – 2016. – 24 лютого); *Були в Львівській, Тернопільській та Івано-Франківських областях* (ТРК «Львів». – 2016. – 7 квітня); *Перевізники Турківського, Самбірського, Старосамбірських районів плутають людей, і ті не знають, де сідати* (24 Львів. – 2016. – 22 липня); *Почнуть зі Сходу – у Луганській та Донецьких областях* (1+1. – 2017. – 9 лютого); *Мокрий сніг в Чернівецькій, Кіровоградських областях* (1+1. – 2017. – 20 квітня); *Проводять екскурсії не лише українською, а й англійською, польською та німецькими мовами* (ТРК «Львів». – 2017. – 31 жовтня); *Росія готується провести ротацію у Донецькій, Луганських областях* (ТРК «Львів». – 2017. – 7 листопада); *Такий жест стане кроком до порозуміння між українським та польськими народами* (24 Львів. – 2017. – 16 листопада). Ці випадки найближчі до суто логічних, а також до класичних фактологічних помилок, адже ніхто не сумнівається в тому, що твердження про нібито одну Чернівецьку й декілька Кіровоградських областей – хибне. Тут помилку спричиняє хибне узгодження в числі означення й означуваного слова. Журналісти за звичкою, не замислюючись, в прямому ефірі вдаються до узгодження граматичного, а треба було б використати інший спосіб узгодження – логічний (за змістом).

Близькі до вищерозглянутих випадків творення рядів однорідних членів з різними способами їх вираження й помилки іншого типу, про які йдеться в кількох розвідках українських мовознавців [1, с. 224–226; 2, с. 251–256]. Це використання як однорідних членів слів, що називають речево неоднорідні предмети або логічно неоднорідні поняття: *Усміхнений та разом зі своїми побратимами двадцятишестирічний хлопець нині на реабілітації у Львові* (ТРК «Львів». – 2016. – 3 лютого); *Учні прийшли у вишиванках та в гарному настрої* (ТРК «Львів». – 2016. – 28 квітня); *Сусіди написали скарги мерові Києва та в прокуратуру* (СТБ. – 2016. – 5 травня);

Гра проти Мальти була важкою і вирішальною (ТРК «Львів». – 2016. – 11 травня); Пісні виконували як авторські, так і відомі (ТРК «Львів». – 2016. – 17 травня); Збільшили асортимент дитячих та медичних товарів (24 Львів. – 2016. – 1 червня); Як це позначиться на європейському футболі і Україні зокрема (1+1. – 2016. – 14 вересня); «Еспресо» залишилося без однієї із камер і мікрофона в тому числі (Еспресо. – 2016. – 18 вересня); Олег Скавиш – чемпіон України і Книги рекордів Гіннеса [титр] (24 Львів. – 2016. – 22 вересня); Він любить макарони з сиром та дивитися кіно (1+1. – 2016. – 20 жовтня); Сільська рада обіцяє допомогти грошима та в пошуках роботи (1+1. – 2016. – 21 жовтня); Права можна отримати практично за безцінь та за годину часу (ТРК «Львів». – 2017. – 10 лютого); Він любив грати в казино і жінок (1+1. – 2017. – 16 лютого); Ігорчик дуже компанійський любить казки і малювати (24 Львів. – 2017. – 23 лютого); Дуже любив шахи, а ще читати (1+1. – 2017. – 31 березня); Що кажуть у НАСА і астрологи? (24. – 2017. – 18 квітня); Зможуть безкоштовно виміряти тиск та серцебиття (ТРК «Львів». – 2017. – 15 травня); Участь взяли реконструктори зі Львова та інших областей України (ТРК «Львів». – 2017. – 6 листопада); Не раз перемагав на чемпіонатах України, був учасником Європи і світу (ТРК «Львів». – 2017. – 20 листопада); Все через плутанину в документах та юридичних аспектах (ТРК «Львів». – 2017. – 23 листопада); Можливо, використати досвід, як в Осло чи в інших скандинавських країнах? (24 Львів. – 2017. – 12 грудня); Через снігопад рейси та потяги курсували із запізненням [титр] (24. – 2017. – 19 грудня); Найбільше грошей дадуть освіті, медицині і на соціальний захист (1+1. – 2017. – 22 грудня); Їх танцювали і при дворах, і простий люд (24 Львів. – 2018. – 24 січня).

Цілковито логічними помилками можна вважати ті хиби у творенні конструкцій з однорідними членами речення, які пов'язані з поєднанням в одному ряді родових і видових понять або двох понять, одне з яких повністю охоплює інше: *Так рятуються не тільки люди, а й актори у перервах (1+1. – 2016. – 2 січня); Весь світ співчуває Бельгії і Європі зокрема (1+1. – 2016. – 23 березня); Вони вбили дев'ятнадцятьох людей та військових (24. – 2016. – 6 червня); Більше грошей нахваляються підкинути лікарям і медикам (ЗІК. – 2016. – 4 листопада); Він був митцем, станковим живописом, портретистом (ТРК «Львів». – 2016. – 19 листопада); Це і великі міста, і населені пункти (5-й. – 2017. – 29 квітня); Заохочують створювати нові видання й монографії (Правда тут. Львів. – 2017. – 22 травня); Ми поговорили з акторами, режисерами та митцями (1+1. – 2017. – 22 липня); Центр міста переповнений людьми та туристами (ЗІК. – 2017. – 16 жовтня); Депутати затвердили програму безоплатного харчування дітей та учнів (24 Львів. – 2017. – 7 грудня).*

Часто як однорідні члени речення використовують слова, що позначають поняття, які перетинаються, схрещуються, частково або й повністю збігаються за своїм обсягом: *Дітей у школі намагаються зацікавити спортом – теніс, карате, фізкультура (24 Львів. – 2016. – 9 квітня); Подекуди звучали аплодисменти і оплески (1+1. – 2016. – 21 квітня); Нагородили журналістів, в тому числі медійників, газетярів, військових кореспондентів (ТРК «Львів». – 2016. – 6 червня); Він познайомить нас з новинками культури та кіно (Еспресо. – 2016. – 10 серпня); Потрібно зібрати довідки з охорони здоров'я і психолога (ТРК «Львів». – 2016. – 9 вересня); Встановили пам'ятник поезії та творчості Богдана-Ігоря Антонича (ТРК «Львів». – 2016. – 28 жовтня); У Львові громадська та шкільна молодь вшанувала пам'ять Михайла Вербицького (ТРК «Львів». – 2016. – 7 грудня); Дві тисячі шістнадцятий був цікавим*

і для львів'ян, і, зокрема, для всіх українців (News One. – 2016. – 31 грудня); До роботи залучають міжнародних експертів та фахівців (ТРК «Львів». – 2017. – 11 січня); Її відкрили, аби сільгоспвиробники та фермери могли вибрати техніку (ТРК «Львів». – 2017. – 1 березня); Картини художниці побували в Україні, Європі та Канаді (ТРК «Львів». – 2017. – 12 травня).

Чимало логічних помилок у творенні рядів однорідних членів речення тією чи іншою мірою пов'язано з уживанням сполучників: *Він виконує передачу або не дуже обмірковану, або не зміг виконати її (Футбол 1. – 2016. – 6 лютого); Тут можна побачити як студентів, тут також можна побачити школярів (ЗІК. – 2016. – 20 лютого); Майбутніх прикордонників навчають не лише військовій справі, але й готують морально (24. – 2016. – 6 березня); Чому не йдеться про млинці, а про заручини? (1+1. – 2016. – 7 березня); На українську молодь треба не ображатись, а виховувати (СТБ. – 2016. – 14 березня); Це стане захопленням як для інвесторів з Японії, так і з цілого світу (ЗІК. – 2016. – 14 квітня); Ні, це не був футбольний матч, а святкування дня народження (ICTV. – 2016. – 29 квітня); Це стане загрозою не лише для їхніх пацієнтів, але й викликом для інфікованих (24 Львів. – 2016. – 27 травня); Для початку смачний, але корисний аперитив (Новий канал. – 2016. – 13 вересня); Жодний з померлих не був вакцинований і до лікарів звернувся запізно (1+1. – 2016. – 7 жовтня); Тут не лише сила, а й вправність виходить на перший план (ТРК «Львів». – 2016. – 23 листопада); Хто хоче спати, тому не заважає спати не світло, не люди (Зоот. – 2016. – 25 листопада); Це була глибока співпраця як з боку республіканців, так і демократів (Интер. – 2017. – 16 січня); Це студенти, які працюють у вас в кафе, або тільки відвідувачі? (1+1. – 2017. – 17 січня); Досі невідомо, діяв терорист сам або ж є членом угруповання (1+1. – 2017. – 20 січня); Після цього діяльність їхньої групи була ані розвідувальною, ані диверсійною (1+1. – 2017. – 27 січня); Чи буде це квартира або приватний будинок, значення не має (24 Львів. – 2017. – 22 лютого); Власники розглядають їх не як оселю, а інвестиції (1+1. – 2017. – 12 березня); Напад не був випадковим, а спланованим (1+1. – 2017. – 16 березня); Ані суддя, ані секретар пояснити відмовилися (5-й. – 2017. – 21 березня); Часто від мешканців не чекають фінансової участі, а принаймні згоди на реставрування (24 Львів. – 2017. – 28 березня); Він не є закладом культури, а науковою установою (24 Львів. – 2017. – 31 березня); Про нього заговорять, але не як про митця, а політв'язня (24. – 2017. – 11 травня); Головний лікар не готовий говорити ані з мамою, ані зустрічатися з нами (1+1. – 2017. – 19 травня); Особливо обережним треба бути тим, хто сам шукає роботу, або через посередників (24. – 2017. – 20 травня); Ні поліція, ні медичне керівництво коментувати ситуацію відмовилися (1+1. – 2017. – 25 серпня); Підлатають не лише гармату, а й проведуть техогляд двигуна (5-й. – 2017. – 13 вересня); Це не бажання самих віруючих, а когось іншого (24. – 2017. – 21 вересня); Тепер Назарко залишається не просто з ногою, а й зможе ходити (24. – 2017. – 11 жовтня); Це може бути і запальне латиноамериканське танго, так і ніжний вальс (ТРК «Львів». – 2017. – 19 жовтня); Компанія отримала повагу не лише від львівських підприємців, але й здобула всеукраїнську репутацію (24 Львів. – 2017. – 27 жовтня); На це скаржаться не лише опитані нами мешканці Рудного, але й Зимної Води (ТРК «Львів». – 2017. – 20 листопада); Готуються вони не лише до святкового ажіотажу, а й підводять підсумки року (24 Львів. – 2017. – 20 грудня).*

Є й низка помилок через хибне використання прийменників при творенні рядів однорідних членів речення, найчастіше через неповторення прийменників у тих випадках, коли через це може виникнути двозначність або небажаний відтінок у значенні чи в стилістичному забарвленні уривка тексту: *Вона рівновіддалена як від Риму, так і Москви (24. – 2016. – 13 лютого); Це пов'язано не лише з господарюванням, а й політикою (1+1. – 2016. – 18 березня); Прекрасна погода як для проведення футбольного матчу, так і відвідування (Футбол 1. – 2016. – 20 березня); На кого полювали зловмисники – гроші чи людей? (1+1. – 2016. – 26 березня); Усе в житті починається з мрії, а не плану (24. – 2016. – 27 березня); Моряки з галичан виходять нічим не гірші, ніж одесити (24 Львів. – 2016. – 1 квітня); Поліція провела обшуки на кількох підприємствах та приватних квартирах (1+1. – 2016. – 13 квітня); У нардепів до них чимало запитань не лише через їхнє минуле, а й сьогодні (ЗІК. – 2016. – 23 квітня); Причиною бійки начебто став прапор Карабаху – території, спірної і для Вірменії, і Азербайджану (24 Львів. – 2016. – 17 травня); Йдеться не про надзвичайну ситуацію, а банальне зведення рахунків (24. – 2016. – 8 червня); Це стало справжнім відкриттям для ремонтників і навіть проєктантів (24 Львів. – 2016. – 24 червня); Люди їдуть до Польщі і навіть Фінляндії (24. – 2016. – 5 липня); Багато силанів не тільки з натертими мозолями, але й надірваними м'язами (2+2. – 2016. – 18 липня); За що боротись: за території чи людей, які на них мешкають? (ЗІК. – 2016. – 29 липня); Приходять у «Форум Львів» не лише за покупками, а й враженнями (24 Львів. – 2016. – 26 вересня); Це стане не лише знаковою подією для Львівщини, а й всієї України (ТРК «Львів». – 2016. – 27 жовтня); Вона похована в Києві, а не Росії (1+1. – 2016. – 8 листопада); Його кімната заставлена книгами про мистецтво і відомих художників (1+1. – 2017. – 8 січня); Йдеться просто про транспортування товарів, а не торгівлю (СТБ. – 2017. – 1 березня); Стандарт уже спрацював за «Шахтар», а не «Зорю» (2+2. – 2017. – 12 березня); Музиканти потрібні, але не для музики, а створення офшорних компаній (24. – 2017. – 9 квітня); Віртуози не лише з України, а й Італії (ТРК «Львів». – 2017. – 16 травня); Потраплять митці не лише з України, а Польщі, Грузії, Азербайджану (24 Львів. – 2017. – 29 травня); Авторка пропагандистського відео про безвіз і черги на кордоні з Польщею заявила, що готувала сюжет для Reuters, а не Russia today [тип] (24 Львів. – 2017. – 16 червня); Вони корисні не лише для тіла, а й душі (5-й. – 2017. – 18 червня); Дороги інспектуватимуть на автомобілях, а не гелікоптерах (1+1. – 2017. – 20 червня); У тролейбусах бракує 60 водіїв, трамваях – 30 [тип] (24 Львів. – 2017. – 23 червня); Є постраждали як серед правоохоронців, так і мітингарів (Еспресо. – 2017. – 1 жовтня); Його називали лосем не через габарити, а міністерську поведінку (24. – 2017. – 5 жовтня); Місто покинули не через екологічну, а економічну катастрофу (СТБ. – 2017. – 12 грудня).*

Дослідивши додержання законів і норм логічно правильного мислення під час творення рядів з однорідними членами речення в телевізійному мовленні наживо, ми дійшли таких висновків:

1. Логічна компонента відіграє важливу роль у творенні рядів з однорідними членами речення. Особливо актуальним стає врахування цього складника в живому мовленні. Зазвичай у розмовному мовленні майже не виникає такої проблеми, позаяк воно обмежується мінімумом конструкцій з однорідними членами, більшою мірою властивих книжному мовленню. Телевізійне живе мовлення є значною мірою книжне: в ньому поєднуються риси, властиві усній формі мови й книжній та роз-

мовній функціонально-стильовим сферам мовлення; причому із суто стилістичного погляду книжні елементи переважають.

2. Чимало тих помилок, які ми зазвичай відносимо до мовностилістичних, є насправді такими лише тією мірою, якою взагалі поняття і явища з будь-якої сфери людської діяльності фіксуються за допомогою мовних засобів. Найбільшою мірою в синтаксисі це стосується творення рядів однорідних членів речення.

3. Щодо суто кількісних показників, то найбільше логічних помилок, пов'язаних з використанням як однорідних тих членів речення і загалом тих конструкцій, які мають різні способи вираження (50 випадків). На другому місці – помилки, пов'язані з різними варіантами форм керування однорідних членів речення (47). На третьому місці – помилки, тією чи тією мірою пов'язані з використанням сполучників при однорідних членах (33), на четвертому – хиби у вживанні прийменників при однорідних членах (30), на п'ятому – поєднання як однорідних логічно неоднорідних, зокрема й речево неоднорідних понять (24). І замикають цю класифікацію випадки поєднання як однорідних членів понять, що перетинаються, схрещуються, частково або й повністю збігаються за своїм обсягом (19) та невиправданого вживання останнього однорідного члена речення (узгодженого означення) у формі множини під впливом множини наступного означуваного слова (10). Також є один випадок порушення змістової залежності, пов'язаної з послідовністю виконання дій.

4. Здебільшого неправомірне використання різних способів вираження однорідних членів речення – це поєднання однорідних членів, виражених іменником і дієсловом. Проте є хоч і не такі часті випадки невмотивованого поєднання як однорідних означень конструкцій, до складу яких входять прикметник та іменник. Тут найчастіше йдеться саме про узгоджені й неузгоджені означення. Є й менш поширені випадки поєднання як однорідних членів речення конструкцій, до складу яких входить кількісний числівник та іменник або вказівний займенник та дієслово у формі інфінітива. Проте дуже часто як однорідні члени речення невмотивовано поєднуються набагато складніші конструкції. Переважно йдеться про поєднання члена речення, вираженого іменником, і підрядного речення. Є й випадок поєднання першого і другого типу неоднорідності способів вираження, де використано два однорідні члени речення, виражені іменником і дієсловом, а за третій однорідний член править підрядне з'ясувальне речення.

5. Значного поширення набули комбіновані помилки під час творення рядів однорідних членів речення, такою самою мірою пов'язані й з неправильним обранням варіанта форм керування. Можна говорити й про такі ж хиби у використанні другорядних членів речення, переважно обставин, виражених дієслівними формами – дієприслівниками, інфінітивами. Менш поширеними є хиби у використанні віддієслівних іменників у функції однорідних додатків – керованих слів. Загалом випадки, пов'язані з хибним використанням іменників – керованих слів як однорідних членів речення порівняно нечасті.

6. Специфічними є випадки помилкового використання відносних прикметників та порядкових числівників у функції однорідних означень. Ці випадки найближчі до суто логічних, а також до класичних фактологічних помилок.

7. Близькі до випадків використання однорідних членів з різними способами їх вираження й помилки іншого типу – це використання як однорідних членів слів, що називають речево неоднорідні предмети або логічно неоднорідні поняття.

8. Цілковито логічними помилками можна вважати ті хиби у використанні однорідних членів речення, які пов'язані з поєднанням в одному ряді родових і видових понять або двох понять, одне з яких повністю включає в себе інше. Часто як однорідні члени речення використовують слова, що позначають поняття, які перетинаються, схрещуються, частково або й повністю збігаються за своїм обсягом.

9. Чимало логічних помилок під час творення рядів однорідних членів речення тією чи тією мірою пов'язано з уживанням сполучників. Є й низка помилок через хибне використання прийменників при однорідних членах речення, найчастіше через неповторення прийменників у тих випадках, коли через це може виникнути двозначність або небажаний відтінок у значенні чи в стилістичному забарвленні уривка тексту.

Пильніша увага журналістів-практиків до додержання законів і норм логічно правильного мислення під час творення рядів однорідних членів речення сприятиме підвищенню комунікативності та ефективності публіцистичних текстів, уникненню в них будь-якої небажаної двозначності. Дослідникам медіалінгвістичних проблем варто надалі зосередитися на з'ясуванні окремих логіко-психологічних аспектів творення вищезгаданих рядів однорідних членів під час мовлення в прямому ефірі.

REFERENCES

1. Волкотруб Г. Й. Практична стилістика української мови : навч. посіб. / Галина Волкотруб. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2009. – 256 с.
2. Дудик П.С. Стилiстика української мови : навч. посiб. / П. С. Дудик. – К.: Академiя, 2005. – 368 с.
3. Капелюшний А. О. Практична стилістика української мови : навч. посіб. / А. О. Капелюшний. – Вид. 2-ге, переробл. – Львів: ПАІС, 2007. – 400 с.
4. Капелюшний А. О. Редагування в засобах масової інформації : навч. посіб. / А. О. Капелюшний. – 2-ге вид., випр. і доп. – Львів: ПАІС, 2009. – 432 с.
5. Партико З. В. Загальне редагування: нормативні основи : навч. посіб. / З. В. Партико – 2-ге вид., перероб. і доп. – Львів: Афіша, 2011. – 640 с.
6. Пономарів О. Д. Стилiстика сучасної української мови : пiдручник / Олександр Пономарiв. – 3-тє вид. – Тернопiль: Навчальна книга – Богдан, 2000. – 248 с.
7. Різун В. В. Літературне редагування: пiдручник / В. В. Рiзун. – К.: Либiдь, 1996. – 240 с.
8. Тимошик М. С. Книга для автора, редактора, видавця : Практ. посiб. / Микола Тимошик. – К.: Наша культура i наука, 2006. – 560 с.
9. Шульжук К.Ф. Синтаксис української мови : пiдручник / К. Ф. Шульжук. – К.: Академiя, 2004. – 408 с.

LOGICAL COMPONENT OF CREATION OF SIMILAR PART OF THE SENTENCE IN LIVE TV SPEECH

Anatoliy Kapelyushnyi

*Ivan Franko National University of Lviv,
Generala Chuprynky Str. 49, 79044, Lviv, Ukraine
e-mail: journft@franko.lviv.ua*

Covers logical component of creation of similar part of the sentence in live TV speech. Special attention is paid to mistakes, evoked in live TV speech.

After investigating the observance of the principles and norms of logically correct thinking while creating series with similar parts of the sentence in television live speech, we arrived at the following conclusions:

The logical component plays an important role in the creation of lines with similar parts of the sentence. Particularly relevant is the inclusion of this component in live speech. Usually, in spoken language, there is almost no such problem, since it is limited to a minimum of constructions similar parts of the sentence, which are more intrinsic to the literary language.

Many of the mistakes, we usually associate with language-linguistic, are in fact such only to the extent that, in general, concepts and phenomena from any sphere of human activity are recorded by means of linguistic means. The syntax is, to a large extent, concerned with the creation of a series of similar parts of the sentence.

Regarding purely quantitative indicators, logical mistakes are associated with the use of similar parts of the sentence and, in general, of those structures that have different modes of expression (50 cases). In the second place – errors associated with different variants of forms of government of similar parts of the sentence (47). In the third place, errors are to some extent related to the use of conjunctions in similar terms (33), in the fourth – the mistakes in the use of prepositions in non-similar terms (30), on the fifth – the combination of similar logically non-similar, in particular speech non-similar concepts (24). And the closure of this classification, the cases of combining as similar parts of the concepts of intersecting, crossing, partially or completely coincide in their volume (19) and unjustified use of the last similar term of the sentence (coordinated attribute) in the form of a plural under the influence of the plural of the next word (10). There is also one case of violation of the content dependence associated with the sequence of actions.

More attention of journalists-practitioners to the observance of principles and norms of logically correct thinking during the creation of a series of similar parts of the sentence will further more communicative and effective texts by TV journalists.

Key words: TV journalists, live speech, logical bases, part of the same kind of the sentence, mistakes.